

ציפיות תלמידי י"ב ערבים מצטיינים בלימודים גבוהים ובשוק

העבודה

ד"ר אילן שדמה

רקע כללי

מחקר זה בוחן את רמת הציפיות של תלמידים ערבים מצטיינים מכיתות יב' לעניין לימודים גבוהים ושילוב בשוק העבודה. מחקרי העבר מעידים על כך שרמת הציפיות מהווה גורם משמעותי בשילוב אוכלוסיות בתחומים הללו. בבד בבד ידוע שהאוכלוסייה הערבית בישראל משולבת בשוק העבודה במידה פחותה משמעותית ביחס לזו היהודית. בנוסף לכך, לרוב השילוב הוא בחתך תעסוקה נמוך יותר כעובדי 'צווארון כחול', פעמים רבות גם של בעלי השכלה אקדמית. תת הייצוג בתעסוקה בכלל ובמשרות מבוקשות בפרט, ניכר ביתר שאת לגבי הנשים הערביות שרק כשליש מהן משולבות בשוק העבודה (בהשוואה לכשני שלישים בקרב הנשים היהודיות). השילוב הפחות של הערבים בשוק העבודה נובע משורה של חסמים הן בקרב החברה הערבית והן בקרב זו היהודית (בממסד, בקרב חברות עסקיות ובחברה אזרחית).

אחד החסמים הבולטים המתוארים בספרות הוא החינוכי. על פי הסבר זה שיעורי הזכאות בבחינות הבגרות בקרב ערבים נמוך מהשיעור המקביל בקרב יהודים ועומד על כ-60% מול 50%. בבחינת הפערים בשיעור תעודות הבגרות העומדות בסף הדרישות של המוסדות האקדמיים, הפער הנו גבוה יותר ועומד על כ-50% בקרב יהודים לעומת כ-35% בקרב ערבים¹. בהקשר זה יצוין כי הנתון האחרון מתייחס לתעודות בעלות הישגים מינימאליים לקבלה למוסדות להשכלה גבוהה ולא לכאלה שיכולות להתחרות מול תלמידים יהודיים מצטיינים על מקום בפקולטות ובמסלולי לימוד מבוקשים. יתר על כן, הבחינה הפסיכומטרית התלויה במידה רבה בהישגים ורמת הלימודים בבתי הספר, מהווה חסם חינוכי נוסף לכניסה לאוניברסיטאות. ידוע על פער מתמשך בין יהודים וערבים בבחינה, כשהממוצע בקרב יהודים עומד על כ-560 ואילו בקרב ערבים על-470². מציאות זו מעידה על כך שבפועל, לצעירים ערבים רבים קשה מאוד להתקבל לפקולטות מבוקשות (שבסיום הלימודים יכולה להביא לשילוב בתעסוקה מבוקשת). בנסיבות

¹ למ"ס 2013 - שנתון סטטיסטי לישראל, לוח 8.26

² נתוני המרכז הארצי לבחינות והערכה.

אלה, המחקר הנוכחי מתמקד בתלמידים ערביים מצטיינים³, קרי כאלו שיכולים להתמודד על מקום במוסדות להשכלה גבוהה בחוגים ומסלולי לימוד מבוקשים והוא עתיד לבחון את רמת הציפיות שלהם.

מטרות המחקר

1. **בחינת רמת ציפיות התלמידים** - בחינת רמת הציפיות בתחומי הלימודים הגבוהים והתעסוקה. בהקשר זה יהיה דגש על מי ששואף לפרוץ את "תקרת הזכוכית" קרי להשתלב בתחומים מבוקשים שרק מיעוט מקרב הערבים הצליחו להשתלב בהם (כמו בתחומי ההיי-טק או הביו-טק).
2. **הסבר רמת הציפיות** - הסבר רמת הציפיות של תלמידי כיתות יב', בכלל זה להתייחס לגורמים הבאים: סביבה משפחתית, סביבה חברתית, הון חברתי מהרוב היהודי ושאפתנות אישית.

אוכלוסיית היעד

בוגרי כיתות יב' של בתי ספר ערביים שהנם מצטיינים, שזה עתה השלימו את לימודיהם (הפניה אליהם תתבצע במהלך חודש ספטמבר לאחר סיום הלימודים).

מתודולוגיה

המדגם: המדגם מתוך אוכלוסיית היעד יאוותר בפניה לבוגרי בתי ספר ערביים מובילים (אשר הוגדרו במחקר קודם), על בסיס רשימות מאת הנהלות בתי הספר. מתוכם, נברר את המצטיינים באמצעות שאלות סינון.

כלי המחקר: שאלון טלפוני עם הבוגרים המצטיינים שיתייחס לשני חלקים עיקריים, הראשון שאיפותיהם לעתיד בתחומי הלימודים הגבוהים והשילוב בשוק העבודה. והשני, הגורמים שיכולים להסביר את שאיפותיהם, לרבות פרטים דמוגרפיים, גורמים הקשורים לשאפתנות אישית, סביבת המשפחה, הסביבה החברתית וצבירת הון חברתי מהרוב היהודי במדינה.

שלבי עבודה

1. סקירת ספרות
2. כתיבת שאלון ואישורו ע"י ועדת ההיגוי
3. ביצוע סקר בקרב בוגרים
4. עיבוד וניתוח הנתונים
5. כתיבת הסקירה

לו"ז לסיום העבודה

רבעון 4, 2015

³ הגדרת תלמידים ערבים מצטיינים מתבססת על הגדרת משרד החינוך, על פיה הם זכאים לתעודת בגרות שהשלימו לפחות 30 יח"ל, בציון ממוצע 90, 5 יח"ל באנגלית ו-4 יח"ל במתמטיקה.